

WET EN EVANGELIE¹

Wie oren heeft om te horen, die hore.

Doch waarbij zal ik dit geslacht vergelijken? Het is gelijk aan de kinderkens die op de markten zitten en hun gezellen toeroepen, en zeggen: Wij hebben u op de fluit gespeeld en gij hebt niet gedanst; wij hebben u klaagliederen gezongen en gij hebt niet geweend. Want Johannes is gekomen noch etende noch drinkende, en zij zeggen: Hij heeft de duivel. De Zoon des mensen is gekomen etende en drinkende, en zij zeggen: Ziedaar een mens die een vraat en wijnzuiper is, een vriend van tollenaars en zondaren. Doch de wijsheid is gerechtvaardigd geworden van hare kinderen.

Mattheüs 11: 15-19

Zie je wel, ieder ernstig godsdienstig mens ging tegenover Jezus staan, ieder die waarachtig het heil zocht, zelfs zo'n overdreven type als Johannes de Doper – zo dachten de gezetenen, de welverzekerden, de farizeeën, toen ze vernamen van de twijfel, de vreemde, angstige twijfel die Johannes bevangen had in de gevangenis [Mt. 11: 2vv.] Ze wreven in hun handen van puur vermaak, gelijk alle godsdienstige mensen alle eeuwen deden en zullen doen bij alles wat de door hén opgestelde antithese schijnt te rechtvaardigen en bevestigen. Maar de Here Christus wilde zichzelf niet vrijpleiten door Johannes af te vallen. Niets ware eenvoudiger geweest dan tot de schare en Schriftgeleerden te zeggen: ja nu zie Ik zelf toch ook wel in dat het met de Doper nog het rechte niet was, ge ziet dat hij Mij niet begrijpt omdat hij nog niet diep genoeg is ingeleid, en daarom moet ge Mij ook vooral niet over één kam scheren met hem. Al ben Ik in uw ogen een nieuwlichter, Ik sta dicht bij u dan ge denkt... Maar wat deed de Here Christus? Hij ging naast de twijfelaar staan, Hij koos trouw en innig de partij van deze man, die zijn messiaschap in twijfel trok, Hij kenschetste hem in zijn trouwe, eerlijke arbeid [Mt. 11: 7vv.].

Dat wil wat zeggen! De Here Christus, wiens hart een zon is voor de wereld, trok Johannes, de ruige Wet, vlak naast zich. Daar stonden ze, Wet en Evangelie, schouder aan schouder, ze hielden het met elkaar, óók waar de wet naar het evangelie niet meer scheen heen te wijzen. En daarom gaat ons tekstverhaal ineens niet meer over het beoordelen van de Doper, maar over het beoordelen van de godsdienstige massa, die nóch twijfelt nóch gelooft met de donkere of lichte vervoering van Gods worstelende kinderen, die altijd maar zo'n béétje twijfelt en zo ongevéér gelooft, die omzichtig alle klippen van de geestelijke nood weet te omzeilen. Jezus zoekt naar een vergelijking om de verhouding, of liever de vervreemding te belichten tussen Johannes en Hemzelf aan de ene zijde en de godsdienstige massa aan de andere zijde.

En Hij vindt een vergelijking. Als een koppeltje kinderen zijn de velen die hún spel drijven, doordrijven de lieve lange dag.

¹ Oorspronkelijke uitgave: K.H. Miskotte: *Wet en Evangelie (een overdenking)*. Meppel: Neerlandia z.j. (1927). Ook opgenomen in *In de gecroonde allemansgading*. Nijkerk: Callenbach 1946. Deze tekst in *Verzameld Werk 13. Preken*. Kampen: Kok 2008, 16-29. De tekst is licht geredigeerd (spelling, interpunctie). De eindnoten zijn in de tekst verwerkt of voetnoten geworden, en waar nodig aangepast of aangevuld. De uiteindelijke tekst wijkt slechts in enkele details af van die van 1927. Die verschillen zijn niet aangegeven.

Zie die kinderen, ze zijn het ruime marktplein opgevlogen. Dat was zo hun afgeschoten terrein, ruimte te over. Behalve op de marktdag konden ze daar naar hartenlust met de bal spelen, achter elkaar aanjagen en opgetogen hele optochten organiseren, optochten die het hele leven, het *hele* leven van de grote mensen verbeelden moesten. Ze speelden doktertje en priestertje, ze speelden moedertje en ze speelden schooltje, ze waren soldaten op mars of levieten, heilige vaten dragend.

Maar wat is er nu vandaag voor een geest in die nare jongens daar gevaren die daar staan tegen de winkelpui te leunen en te kijken en niet meedoen en maar kijken? En hoewel het maar een paar jongens zijn, is nu het plein zo ruim en zo triest dat het spel klein aandoet in de ogen van de kinderen, klein op het grote, harde plein, dat schijnt te groeien, zodat de stoet op geen stukken na met zijn staart tot aan de kerk komt.

Met jullie is niets te beginnen, zo klagen de kinderen, terwijl ze gaan zitten midden op het plein met hun zieltjes vol huilerig verwijt – we hebben op de fluit gespeeld en toen deden jullie niet mee en toen hebben we gezegd: die daar hebben pas brommen gehad thuis en hebben daarom geen zin om bruiloftje te spelen, misschien kregen ze klappen – en nu zullen we maar begrafenisse spelen. En dat hebben ze gedaan: ze hebben twee aan twee gelopen, ze hebben lange gezichten gezet, ze hebben de klaagliederen gezongen zoals ze die thuis hadden horen galmen toen opa die-en-die gestorven was. Maar als p^álen bleven de ellendige spelbrekers staan, steeds maar tegen datzelfde huis, aan de kant van het plein. Die kinderen, pruilend – beeld van een georganiseerde schare verongelijkte mensen, de schare in miniatuur – zijn hele baasjes, ze weten wat ze willen, en als zij het nu maar weten en de anderen nu maar willen volgen, dan wordt het spel compleet. Een eigenzinnige, die niet meedoet! Zij, de geboren spelleaders, weten hun weetje als er mochten zijn die het stoute stuk bestaan niet mee te doen. De beleefdheid, het fatsoen, de gezonde democratie en de lieve vrede van deze kinderwereld vragen dat men zingt als *men* zingt, dat men weent als *men* weent.

Daar had dan de Here Christus zijn fijne wapen, zijn scherpe zoeklicht in de hand! Die baasjeskinderen, dat zijn de kinderen van dit geslacht, onder hetwelk eerst Johannes en toen Jezus is opgetreden.

‘Opgetreden’? Juist dat niet precies! Ze stonden meer opzij, tegen de muur op het plein. En daarom, omdat ze niet konden óptreden, is het oordeel over hun optreden gereed. Johannes, de donkere, dreigende, als een onweerswolk samengebald, met de bliksem in zich sluimerende – o, eerst hebben ze hem met al hun felle instincten toegejubeld: wat een man! Wat kon die man preken en de lui ongezoeten de waarheid zeggen, al dat officiële ‘kerkelijke’ gedoe ontmaskeren... En ieder gewoon mens telde mee, het leven verkreeg een hogere spanning. En als je zag hoe streng die Johannes het ook voor zichzelf nam, hoe hij zich bijvoorbeeld – een reusachtig ding in de ogen van de schare! – van tafelgenot onthield: dagelijks menu sprinkhanen en wilde honing [Mat. 3: 4], nee maar, de priesters (die in alle tijden er welgedaan uitzien) konden er een voorbeeld aan nemen!

Maar zie, de een na de ander nam het ernstig, trachtte het na te volgen en zélf zo te leven – en de een voor, de ander na gaf het op: je kreeg zo’n wee gevoel in de maagstreek en altijd hetzelfde, van lieverlee werd het zó vervelend dat je van God-en-zo (en was dat niet om angstig te worden?) een afkeer kreeg. En was dat nu eigenlijk nódig, al dat ‘wettische’, was

dat natuurlijk? Menselijk? Was dát godsdienst? Hoe hield Johannes het uit, je moest wel bezeten zijn om zo'n leven vol te houden!

Hij wás ook bezeten, natuurlijk: een demon gaf hem kracht. Het bovenmenselijke is het demonische, wat boven ónze maat is, is boven mensenmaat. Kan Johannes dan wat klaarblijkelijk boven mensenmaat gaat, dan "heeft hij de duivel". Een gewoon mens kan bij zulke kost niet leven en gezond blijven – ergo...

En na de Doper, die donkere, was de Here Jezus komen lichten over de mensenharten, hier en daar en waar Hij maar kon.

Allang genoten de gezonde naturen alweer van hun visgerechten en vleeschotels en van de gewone lectuur van de Wet en van de profeten. (En niets overslaan! Want als je met lezen niets overslaat, mag je met daden alles overslaan – zo zijn onze manieren.) Met suiker en uien en knoflook rijkelijk overspreid stonden de spijsen te geuren en ieder vond dat het een mens wél bekwam om naar lichaam en ziel tot de oude paden terug te keren.

Ineens stond daar Jezus onder de mensen, en legde zo hier en daar zijn hand op de schouder van een jongen die wel wat anders wou, maar niet wist hoe. Maar toen de velen Hem zagen staan, was hun eerste gedachte: wat zou die nu weer voor bijzonders hebben? En kijk, deze Man had nu dit bijzondere dat Hij helemaal niets bijzonders had. Die tafelde kalm en liet het zich eenvoudig smaken en dacht blijkbaar dat spijs en drank van de tafels, gelijk lichaam en ziel van de[ze] mensen, overal zo ongeveer hetzelfde waren. Vandaar dat Hij ook bij de tollenaars at en zelfs een zekere eigenwijze voorkeur voor zulk gezelschap aan de dag legde. Verder was Hij sympathiek, o – daaraan behoefde men niet te twijfelen! Hij meende het goed met de mensen en Hij deed iets wat Johannes niet kon: genezen! Hij was zo'n echte, heilige wonderdokter, als waarvan je op de sabbat hoorde lezen uit de Schriften, als Elisa bijvoorbeeld², maar voor een echte profeet had Hij nu weer niet genoeg 'bijzonders'. Nee, in dát opzicht bleef Johannes de Doper verre zijn meerdere. En dit was nu toch wel algemeen de mening dat zo iemand die voor profeet wou doorgaan een geur van heiligheid moest meebrengen. Och, dat miste de Here Jezus zo volkomen. De spelleiders (zoals het in alle eeuwen was en blijven zal) zien verder dan hun neus lang is en ruiken lont. Die voorkeur voor de tafelgerechten van de tollenaars, die immers rijke lui waren, gevoegd bij zijn gebrek aan heilige waardigheid, dat tóch reeds opviel, deed het vermoeden rijzen – wat zeg ik, het vermoeden? – dat deze nieuwe profeet 'hem lustte': "Ziedaar een mens die een vraat en wijnzuiper is, een vriend van tollenaars en zondaren". Het vermoeden werd in een minimum van tijd zekerheid en de zekerheid werd deel van de openbare mening en de openbare mening werd de waarheid, en deze waarheid kreeg gezag. "Ziedaar een méns...", een vraat en wijnzuiper, een kameraad van de fuiftypen. Ziedaar!

Zou het nu heus zo moeilijk geweest zijn om te begrijpen en te waarderen dat en waarom Johannes de Doper zó leefde en Jezus Christus zo anders? Zou het niet mogelijk zijn het Woord van God in Johannes te horen, werkelijk te horen, en daarna en daarnaast het Woord van God in Jezus te horen, werkelijk te horen, om dan de ene Bedoeling te verstaan? Wie heilbegerig is, zou die niet begrijpen welke ernst ontstaat waar God spreekt? Wie

² Zie de verhalen in 2 Koningen 4vv.

bekommerd is over zijn zonde, zou die niet minstens verrast zijn door de bevrijding, de heiliging van het alledaagse leven?

Maar luisteren is een kunst! Luisteren veronderstelt dat men even het spel wil staken en nadenken, erover wil denken waarom er kinderen zijn die ditmaal niet meedoen! Luisteren betekent toegeven dat het ook ánders kan, dat God minstens het recht heeft om de spelregels van het leven te veranderen.

De openbare mening luistert niet, zij vangt hier en daar wat op. Tot een stelsel van oordelen, samengenaaid met grove steek (want het luistert niet zo nauw), geeft dat een basis, een richtsnoer, een zekerheid, een stafkaart van gulden middenwegen, een hele waslijst van wachtwoorden en geestelijke leuzen. Bij deze rijkdom kan niets bij, er kan alleen afgaan... Houdt wat gij 'hebt'!

En de openbare mening is een macht, óók in de godsdienst, óók in de kerk, juist in de kerk. Als de openbare mening haar grove kritiek geoefend heeft, dan weet men het! Wat weten we dan? – Niets! Want de openbare mening houdt in: dat er een openbare mening is. De openbare mening is dat men zich houden moet aan de openbare mening. Zo gaat het en zo zal het gaan tot aan het geduchte en stralende eind der tijden. Zonder één ogenblik besef van diepte en hoogte van het leven en volkomen dichtgelakt tegenover de goddelijke wijsheid die sprekende is, ja óók op de straten van de stad [Spr. 8: 1-3] zal de openbare mening als een drukkende nevel liggen over het land van de levenden: de radicale ernst is van de duivel en de radicale vreugde is... ook van de duivel.

Tegenover die kritiek van de openbare mening dan is de Here Jezus zeer rustig. Hij doet hier geen poging zichzelf te rechtvaardigen, noch door de Doper af te vallen, noch door de Doper te verdedigen. Hij geeft het in Gods handen, de zaak is veilig in de hoede van die macht die dwars tegen de openbare mening ingaat: de *Wijsheid*. Het gaat hier niet om personen, hetzij om Johannes of Jezus of wie ook. Het gaat hier niet om 'beginselen' van de mensen. Het gaat om dat éne, scheppende Beginsel dat zowel Johannes als Jezus heeft tewerkgesteld: de *Wijsheid*!

De *Wijsheid* is rijk en veelkleurig (Ef. 3: 10), zij is machtig en onuitputtelijk, maar bovenal: zij omspant uitersten. Niet alle uitersten! Maar de goddelijke uitersten: *wet en evangelie*. Daar hebben wij het! Daarover gáát het, over die twee, die het eenvoudigste besluit van de enkele ziel aangaan en die de wereld bewegen, deze twee, die in hun tweeheid ons verschrikken en verwarren kunnen, die ons, in hun éénheid, zo diep zegenen en zaligen kunnen.

Hoorden de mensen maar hoe de goddelijk wijsheid waakt en werkt tot nu toe. Ze zouden merken hoe de *Wijsheid* gerechtvaardigd wordt, gerechtvaardigd is in haar kinderen, die haar werken zijn. God gaat zijn eigen gang, heeft zijn eigen methode, zijn eigenaardige vaart en zijn eigenaardig geduld. En Hij is bezig. Hij is bezig van uur tot uur. En Hij spreekt, tweevuldig, tweesnijdend.

En wat heeft 'dit geslacht' gedaan? – Het heeft gepraat en het heeft gevit. Maar twee die apart stonden hebben gewérkt, stil en rustig door de gonzende verwijten heen. Juist die met wie nooit op te schieten was, die eeuwig tegen het heil in waren, die twee kinderen, zij hebben hun taak volbracht met een stille consequentie. En hun doen snijdt door de eeuwen. Hun doen baant een weg door het geraas van het leven, graaft een tunnel door de dood

heen. Zij hebben de Wijsheid ontdekt, de Wijsheid heeft zichzelf in hen geopenbaard. De levende Wijsheid scheen de dodelijke werkelijkheid dood. De levende Wijsheid scheen de dodelijke waarheid dood. De werkelijkheid, dit eeuwig tekort, martelt ons tot het eind. De waarheid, de volle waarheid over ons wezen, over mensenschuld en mensenlot, slaat ons onmiddellijk neer. Maar God is ánders. God is de ene en enige die spréékt, met een sprake die levend maakt. En er waren twee kinderen die het wisten: het openbaar geheim van de goddelijke wijsheid.

Maar is wat zij wisten niet volkomen tegengesteld – zijn het geen onverzoenlijke uitersten? En hebben de kinderen op de markt geen gelijk die zeggen: als de spelbrekers het onderling ten minste eens waren, hoe kan een volk, een gemeente, een orde gebouwd worden als iedere spelbreker zijn éigen fanatieke principe heeft? Mensen die zich afscheiden en dan nog bovendien elkaar volkomen tegenspreken jagen de verwarring óp tot de waanzin toe.

En toch – is niet dit juist over het hele front van menselijke meningen reeds het merkwaardige dat er een verwantschap tussen de uitersten is? Hebben een rechtgeaard communist en een dito aristocraat niet op een diep-menselijk niveau een geheime verwantschap? Ze kunnen met elkaar praten en elkander verstaan – maar mensen die vlak bij elkaar staan, zogenaamde geestelijke buurlui, kunnen niet samen praten. Een jezuïet en een quaker verstaan elkaar, maar een ‘gereformeerde’ verstaat zijn ‘hervormde’ buurman niet. In iedere kring concurreren de lui die het ‘in principe’ met elkaar eens zijn in betweterij. En de wrijving, de vervreemding, het lijden wil maar geen eind nemen. En het leven wordt met de dag armer.

Hoe komt dat? – Omdat de menselijke wijsheid in haar consequenties onmiddellijk tegen allen en alles aanbotst. Maar de goddelijke wijsheid leeft haar eigen consequentie, zodat de uitersten die zij uitzendt elkaar in God raken, zich aan elkaar ontvonken, in elkaar bloeien. Het Rijk, de heerschappij van God, breekt zich met geweld baan (vers 12 in Mattheüs 11) – en zie, hoewel de minste sedert het begin van die heerschappij meer hééft dan Johannes de Doper (vers 11b), toch is ook in Johannes’ prediking het Rijk zélf naderbij gekomen. Want de wet en de dreiging en de nood zijn niet slechts voorboden, maar ook heirkrachten van het Rijk.

Hoewel het rijk van de genade zo hoog boven de wet uitgaat, is toch de wet door dezelfde goddelijke wijsheid gezonden, heeft en houdt de wet een noodzakelijke taak en een heilige toekomst. De wet en het evangelie sámen geven zicht en uitkomst. Iedere consequentie leidt naar de duivel. Maar deze twee samen hebben de stille consequentie die tot God voert, de heilige linie.

Al wat Johannes zegt, zegt Jezus ook, en al had Johannes geen volmacht om alles te zeggen wat Jezus zeggen zou – wie goed luistert hoort in zijn woord klanken van Christus. Want de wet *is* niet zonder heenwijzing naar het evangelie en het evangelie *bestaat* niet zonder de vervulling, zonder de voleindiging van de wet. Wat zonde is weten wij eerst door de verzoening. Wat de wet eigenlijk bedoelt weten wij eerst door het evangelie. Dat God, de Heilige, recht heeft ons te verwerpen weten wij eerst door het Woord dat ons verkiest. Maar de mensen hebben het een noch het andere gewild. De wet noch het evangelie. Ze zijn als de kinderen die op de markt zitten en zeggen: wij hebben u op de fluit gespeeld en gij hebt niet gedanst, wij hebben u klaagliederen gezongen en gij hebt niet geweend. En laat ons nu wel letten op de diepzinnige duisternis die in deze gelijkenis heerst. Met wie

vergelijkt Jezus nu 'dit geslacht'? Met de kinderen die niet willen meedoen of met de kinderen die fluitspelen, zingen en verwijten? Anders gezegd: wat is nu eigenlijk de bedoeling? Dat Johannes een klaagzang heeft gezongen en dat de mensen hem hebben laten zitten en dat Jezus een blijde tijding had en de mensen hebben die niet aangenomen – is de zin dus: men kan het de mensen niet naar de zin maken? Zo schijnt het in de verklaring (18v.). Maar in het beeld (16v.) kan het omgekeerd schijnen: daar is een meerderheid die speelt en zingt en een minderheid doet niet mee. Hoe is het nu? Wie zijn de eigenlijke spelbrekers? Johannes en Jezus? Of de schare? Hebben Johannes en Jezus het spel van de schare gebroken of heeft de schare het spel van Johannes en Jezus gebroken? Diepzinnige duisternis, diepzinnig, omdat beide waarheden in hun wankel evenwicht worden bedoeld. De mensen willen blij zijn – en daar komt Johannes, en deze doet niet mee. Wég met Johannes, de spelbreker!

De mensen willen treuren en vasten – en daar is Jezus, en die doet niet mee. Wég met Jezus, de spelbreker!

Johannes danst niet naar het pijpen van de godsdienstige troostgevoelens en Jezus doet niet mee met de vrome klaagzangen. Maar nu gaat Johannes klagen op *zijn* wijze en Jezus zingen op *zijn* wijze. En nu luistert de menigte niet! Gruwelijk herstel van evenwicht.

Hoe is het nu? Gaat de menigte aan Johannes en Jezus voorbij? Of gaan deze beiden aan de menigte voorbij? Ach, ze gaan aan elkáár voorbij.

Maar wie is er 'begonnen'? Wee hem die begónnen is! Johannes is begónnen, zo klinkt het sissende verwijt. Jezus is begónnen. De een was anders dan de vroomsten onder ons en dus van de duivel bezeten en de andere was anders dan de vroomsten onder ons en bleek een *bonvivant*. En inderdaad, laat ons de kinderen deze schande, die hun eer is, laten: Jezus en Johannes zijn begonnen, zij hebben de schuld van de wanhopige situatie.

Waarom dan deed Johannes niet mee? Is de wet 'nihilistisch'? Is God enkel het 'nee' over het natuurlijke en het menselijke? – Omdat hij iets ánders te spelen heeft, zeer positief en zeer intens iets anders, dáárom doet Johannes niet mee.

En waarom doet Jezus niet mee? Is het evangelie een vrijbrief of zelfs een frivoliteit? Is God enkel het 'ja' tot het natuurlijke en het menselijke? – Omdat hij iets ánders te spelen heeft, zeer beslist en geweldig van indringend gezag, dáárom doet Jezus niet mee.

Gods wet is iets anders dan eis van zedelijkheid en humaniteit, omdat het *Gods* wet is. Gods evangelie is iets anders dan belofte van rust en troost, omdat het *Gods* evangelie is. Voor zover Gods wet werkelijk *Gods* wet is, raakt deze aan het evangelie. Voor zover Gods evangelie werkelijk *Gods* evangelie is, grenst het weer aan de wet.

Voor zover wij geloven, zijn wij ook werkelijk gehoorzaam. Voor zover wij waarlijk onszelf verachten, worden wij van adel. Voor zover wij treuren in God, zijn wij in God getroost.

Hoe zouden de kinderen, opgaand in hun spel van kerk en staat en maatschappij, zoiets verstaan? – Niemand luistert! Er is niemand die zich openstelt voor de goddelijke wijsheid, er is ook niet tot één toe [Rom. 3: 11v.]. Want het oog van de in zijn ik opgesloten mens is scherp genoeg om te zien hoe hier het levensgevaar dreigt en een wisse dood.

En zo worden wet en evangelie door de menigte gesmoord. Nooit en nergens mogen zij werkelijk uitspreken. Nauwelijks komen zij aan het woord. Dat is het vreselijke van onze levenswijze dat het Woord daar niet aan het woord kan komen.

Dat wij het eindelijk verstonden, werden uitgedreven om het te begrijpen, om het te omhelzen, dat het ons kwam omhelzen, de waarheid van de goddelijke wijsheid die stelt: wet en evangelie, zo tegendelig en zo broederlijk naast elkaar.

Maar hoe zijn wij, wij, oorspronkelijk en tot onze laatste stonde, déél van de schare? Spelen wij het spel van onze godsdienstige begrippen voort, zingen wij óns klaagliedje, fluiten wij óns wijsje van troost? Hoe is het onder ons?

Is Jezus streng, dan heet het: o foei, wat overdreven, wat een onmogelijke eisen, daar zullen wij maar niet eens aan beginnen. Is Hij mild, dan heet het: wel, nu gaat het er veel te gemakkelijk langs. En helemaal goed is het nooit!

Is dat ook niet het tragische in de gang van het evangelie door de wereld? En deels ook de tragiek in het leven van de dienaren van het Woord?

Wij zullen dan nu de Wet prediken – zoals zij geestelijk is en geestelijk oordeelt, maar nu is het uit met alle halfheid en alle ja-maars, nu kan er niets meer bij door, nu wordt de mens alles weggeslagen, de Geest, die het oordeel is, drijft de raderen voort en weet van geen sparen.

Zo straf als het evangelie, in de Bergrede bijvoorbeeld, de Wet stelt, heeft het op de Sinai niet geklonken. [Mt. 5-7, Ex. 1: 17] Hier is geen 'ontbinding' maar 'vervulling' [Mt. 5: 17], voleindiging in nietsontziende drift van de Heilige Geest.

Er blijft niets van ons over, een brandlucht hangt om de aarde en onze werken staan te wankelen door de schokken van deze aardbeving, zij tuimelen en vallen en de kemelsharen mantel [Mt. 3: 4] getuigt tégen ons en de ganse eenvoud van de gehoorzaamheid van dat kind: Johannes. En het zal erom gaan het leven te verliezen.

En dan zeggen de mensen, dan zeggen wij: dat is geen preken, dat maakt somber, dat ontmoedigt, dat is geen 'evangelie'.

Welaan, dan zullen wij het Evangelie prediken: Gods ongehouden³ liefde, zijn mateloos erbarmen, zijn vrijmachtige genade, die geeft en nimmer moede wordt. En we loven die God die ze allen onder het oordeel heeft besloten, opdat Hij hun allen zou genadig zijn [Rom. 11: 32] en we getuigen van Hem die de dóden levend maakt, en roept de dingen die niet zijn alsof zij waren [Rom. 4: 17], van Hem die zegt tot degenen die niet zijn volk waren [Hos. 1: 10]: mijn volk! en tot degenen die niet bemind waren: mijn beminde!

Maar nu is het weer niet goed! Dit is oppervlakkig en gevaarlijk voor de ernst van de mensen. Het is nodig toch altijd te zeggen dat God de gelóvigen alleen rechtvaardigt en gelovigen, dat zijn dan toch weer mensen die te herkennen zijn aan een bepaalde denkwijze en levenswijze. Nee, dit evangelie is te goedkoop en we moeten de wet ook niet vergeten. Ziedaar... en dus zijn er namen te over om het vreemde verschijnsel te benoemen.

Pijnlijke situatie! Eeuwig misverstand! Wanverhouding, die Gods kinderen zo lijden doet. De mensen kunnen er niet uit wijs worden. De zichtbare kerk kan vaak niet wijs worden uit het woord van de onzienlijke gemeente. Deze laatste, die leeft van de goddelijke wijsheid alleen, neigt er dan ook wel eens toe de wet en het evangelie als het ware bij stukjes en beetjes toe te dienen, mondjesmaat. Doch het kan niet duren. Het Woord zélf duldt het niet.

³ Bedoeld is waarschijnlijk: niet ingehouden, voluit geschonken.

Deze ‘aanpassing’ ter wille van het menselijk gevoel en de menselijke stichting brengt geen baat. De goddelijke wijsheid heeft een heftigheid, een ijver, een toorn om van te huiveren en te vluchten, én ze heeft een tederheid en moederlijke mildheid en vaderlijke vastheid om in weg te schuilen.

De menselijke wijsheid is zo anders. Oppervlakkiger? Och, ook dat, maar allereerst verstandiger, berekenzuchtiger. Zij gaat uit van het geestelijk ‘belang’ van de mens.

O, de mens wil de Wet wel: hij wil graag geslagen worden, om zich het recht te veroveren anderen te slaan, de zedelijke is als zodanig ook een zederechter.

De kerk wil geslagen worden tot er eelt komt op de ziel, terwijl de wereld het nog ‘voelen’ moet, want, nietwaar, wie niet horen wil moet voelen!

De kerk wil de Wet horen, maar niet consequent, niet tot het oordeel toe. Dat zou de mensen ontmoedigen, ze zouden hun ‘geloof’ verliezen of zelfs tot wanhoop vervallen. Natuurlijk is er allerlei wat niet deugt, maar er is toch ook zoveel wat tot dankbaarheid stemt.

O, de mens wil de Blijde Boodschap wel, hij wil getroost worden om te kunnen leven, om te kunnen berusten in leed en om kracht te hebben tot het vervullen van zijn plicht. Hij voelt dat hij met zichzelf niet klaar komt. En o! dan te horen: “Hier beneden is het niet”!⁴

De kerk wil vreugdetranen vergieten op het heilig blad waar de vergeving staat betekend en verzegeld, zózeer dat de ingewijden haast vanzélv weten wanneer ze hebben te wenen.

De kerk wil het evangelie horen, maar niet consequent, niet tot de vrijmachtige genade toe! Dat zou goddeloze en zorgeloze mensen maken.⁵

Wat wil de mens dan? De mens en de kerk, wat willen zij? Er is een mengsel, een amalgama, een potpourri van motieven.

En alles op z’n tijd, dat is: alles op *zijn* tijd, alles op *haar* tijd. En daarvoor zijn gebruiksaanwijzingen opgesteld en roosters van werkzaamheden. Het gehalte en de dosis en de toediening – wél overlegd.

Is hij opgewekt, de mens, dan wil hij een wijsje over Gods liefde horen. Is hij neerslachtig, dan wil hij een bromtoon horen. Is zij bloeiend, de kerk, dan wil zij van Gods belofte horen. Is zij in een tijd van ‘afval’, dan wil zij tijdelijk een profeet het woord geven, om de achteruitgang tegen te gaan, het verloren terrein te herwinnen, de positie van ‘het christendom’ te sterken en om uit te halen tot een brede slag op het harde achterhoofd van de ‘wereld’.

Daarom zegt de Here Christus: Zie, Johannes heeft de dodenmars geroffeld, maar gij wildet u niets aantrekken van het eigenlijke geluid daarin: het was te zwaar. En Ik was een fluitspeler van de eeuwigheid en Ik heb zo teder gespeeld als maar mogelijk is, maar gij wildet u niets aantrekken van het eigenlijke geluid daarin: het was te licht.

En ge moest er niets van hebben. Ge waart van Mij, die kwam om te dienen, niet gediend, gelijk gij van Johannes niet gediend waart. Ja, Ik heb, volgens u, wel dubbel en dwars uw afkeer verdiend, want in Mij sprak met en in de onmetelijke Ontferming dit woord: het is lichter dat hemel en aarde voorbijga, dan dat een tittel der Wet valle [Mt. 5: 18, Lk. 16: 17]!

⁴ Zie gezang 75, vers 1 (1938).

⁵ Zie de Heidelbergse catechismus, zondag 24, vraag 64.

en dat was weer het ondraaglijk Oordeel. En zo werd Ik zelf ondraaglijk! En zo zal Ik tussen hemel en aarde hangen!

De goddelijke wijsheid blijkt dus iets anders dan de godsdienstige wijsheid.

En zij is 'gerechtvaardigd', ze blijkt de rechte te zijn, ze scheidt de waarden, ze heeft haar eigen vrije baan, ze regent in alle streken waar het haar behaagt. Profeten en martelaren, wijzen en kinderen vertellen haar eer. Waar mensen in de nood van de werkelijkheid zijn, daar spreekt zij op de straten, roept van de daken, zweeft boven klooster en bordeel.

De parallelle tekst bij Lukas 16 zegt "... in *al* hare kinderen", niet alleen dus in die twee die het waagden, die spelbrekers, die speciale gezanten, maar er zijn er méér in wie de goddelijke wijsheid gerechtvaardigd is. Die anderen, dat zijn degenen die in eenvoudigheid van het hart het getuigenis van Johannes de Doper aannemen en het getuigenis van de Here Jezus aannemen, en in de diepte weten dat het een en hetzelfde getuigenis van de Wijsheid is. Het zijn degenen die werkelijk horen, met hun wezen horen van recht en van genade. Die zich overgeven aan de innerlijke bewegingen van de barmhartigheid. En die daardoor zijn geworden ziende in het gebod, blind in de uitkomst.⁶

De goddelijke wijsheid en de godsdienstige wijsheid, ze lijken op elkaar als twee druppels water en ze zijn toch oneindig verscheiden.

Wet en evangelie lijken niet op elkaar, zijn pool en tegenpool en zijn toch één. In God, in zijn wijsheid, in zijn Woord.

De godsdienstige wijsheid is een mengsel van veertig procent wet en zestig procent genade. Of andersom.

De goddelijke wijsheid is de eenheid van honderd procent wet en honderd procent genade, aldus dat elk deeltje van de genade ons een van de leden bindt en dat de volheid van de genade ons arresteert en gevankelijk wegvoert.

"De tijd is vol, het Rijk nabij, bekeert u en gelooft het evangelie", dit is een woord van Johannes de Doper en het wordt ons ook gemeld als typerend voor de eerste prediking van Jezus. [Mt. 3: 2v., 4: 17]

Zie, voor de mens is de tijd nooit vól, het Rijk nóóit nabij, is bekering gewichtig maar geloof minder noodzakelijk, of is geloof redding en bekering iets anders, dat nog wel volgen zal. Zie, voor u en voor mij is de speelruimte oneindig, zolang God ons niet stoort.

Maar de spelbreker Johannes zag een bijl gelegd aan de wortel van de bomen [Mat. 3: 10].

Zie Lukas 15: 7: de spelbreker Jezus zag een feest in de hemelen over één mens die tot God weerkeert. Want zij zagen *God* bezig.

Zó werden *zij* de spelbrekers van nieuwgeboren kinderkens, van een nieuw volk. En waar Johannes Christus liet wassen om zélf minder te worden [Joh. 3: 30], daar is zijn woord en werk in het werk en in het woord van Christus opgenomen, en opziende zien wij niemand dan Jezus alleen, Hem, die zelf het Woord is, die zelf het heden is van de genade, die zelf door alle hemelen doorgegaan is opdat Hij alle dingen vervullen zou.

De kunst van het geloof is om tot Christus te zeggen: het is goed, Gij zijt goed. Haal de bijl! En haal me óm! En haal me thuis!

De godsdienstige wijsheid maakt dat de wet noch het evangelie tot zijn recht komt. Maar de goddelijke wijsheid drijft wet en evangelie óp tot het absolute, tot het tweevuldig en

⁶ Levensmotto van Hendrik de Cock (1801-1842), voorman van de Afscheiding van 1834.

tweesnijdend Woord.

De kinderen door de godsdienstige wijsheid geteeld hebben geen lied, de kinderen van de goddelijk wijsheid hebben, in lachen en wenen, maar één lied: “Looft de Here, want Hij is goed, zijn goedertierenheid is tot in de eeuwigheid” [Ps. 136]. Te loven is Hij om het vreselijk geweld van de wet en om het zalig geweld van het evangelie. Want het is bij God alles gans bijzonder. Onder de schijn van het tegendeel is alles vóór de mens, maar niet náár de mens [Gal. 1: 11]. En waar het Woord zijn volle klank bekomt, daar antwoordt die het hoort: waarlijk, bij deze dingen leeft men [Jes. 38: 16]!

En daar wordt dan voor de kinderen van de Wijsheid het evangelie zélf tot wet, want de liefde, de vergevende liefde brandt in de ziel, brandt richtend en louterend. En de wet wordt tot evangelie, want het is een genade te mogen leven voor die nieuwe orde van Hem die ons uit het diensthuis heeft uitgeleid [Ex. 20: 2, Deut. 5: 6], zodat wij telkens bemerken “hoe uw geboôn mij tot uw liefde wekken”.⁷

Voor de kinderen van de Wijsheid is het fluitspel ook klacht, want het klinkt over een wereld van weedom en deze wereld is ook hun wereld. En de klaagzang is óók lofzang, want wij zouden niet klagen indien er geen goddelijk antwoord wachtte om uit te gaan, ieder ogenblik dat wij licht behoeven in deze wereld die onze wereld is. Het gaat om God, om de rechtvaardiging van zijn bestel! Hij legt de hand op ons, in lof en kracht.

De Vrijspraak bindt en de nieuwe binding maakt vrij. God doorwondt en zijn handen helen! [Job 5: 18] Waar Hij doorwondt is de geneeskraft van de grote ernst en de diepe aandacht. Waar zijn handen helen ontstaat de heilige krankheid van de grote vreugde en het diepe, diepe verlangen.

Niet ten onrechte en niet tevergeefs stonden twee kinderen tegen de muur, kinderen die niet konden lachen en niet konden wenen met de lach en de traan van de menselijke, godsdienstige wijsheid.

Zij waren het die zuchtten met alle creatuur, en zij waren het die altijd goede moed hadden. [Rom. 8: 22, 2 Kor. 5: 6, 8] Zij waren de getuchtigden die niet stierven, zij werden gedood en zie: zij leven! Wonderbaar!

Zij wisten dat de eigenlijke Wijsheid “het ál te boven gaat”,⁸ gelijk de wezenlijke Goedheid het ál te boven gaat. God troont boven de wolken, ja ook boven de donderwolken van de laatste toorn. God troont boven het licht, ja ook boven de lenteson van onze laatste verkwikking. Hij is de goedheid, Hij is de wijsheid. De verborgenheid van God is gevuld met de goedheid boven de mensenmaat van goed en kwaad, is gevuld met wijsheid boven de mensenmaat van redelijk en zedelijk beleid. Wet en evangelie zijn beide gezonden door die Goedheid bovenmate, door die Wijsheid bovenmate. En voor hen voor wie alle gestalten van de wet vergingen, die alles zagen minderen en Christus wassen, voor hen is het evangelie zélf een wet, geschreven in hun harten. Zie, zo spreken zij, voorbijgaande aan de wijsheid van de wereld én aan de wijsheid van de kerk, “wijsheid onder de volmaakten” [1 Kor. 2: 6], “wijsheid Góds bestaande in verborgenheid, die bedekt was, welke God voorbereid heeft tot heerlijkheid van ons, eer de wereld er was” [1 Kor. 2: 7].

⁷ Psalm 119, vers 3 (1773).

⁸ Psalm 118, vers 14 (1773).

En nu: “Wie oren heeft om te horen, die hore”! Gij hebt ten slotte uw oren niet voor niets!
Ga en stel u daar waar het Woord klinkt, de klaagzang en het fluitspel tezamen en ineen.
De Heilige wendt tot u het aangezicht. De Barmhartige wendt uw aangezicht van
d’ijdelheden af.

Beoefen gij de kunst van het geloof. Strijd uw strijd. Volg uw ster. Wees dat nieuwgeboren
kind van de Wijsheid. En maak ruimte in uw binnenste van dag tot dag, dat er zijn mogen de
welgebaande wegen voor het Woord.

De openbare mening gonst voort, ronkt, dat, indien het mogelijk ware, ook de uitverkorenen
zouden worden afgetrokken. Maar gij, zelf deel van de menigte, zijt uitgezonderd van hoger
hand, zijt ‘geheiligd’, om te horen, om te verstaán.

Zo is er dan een klacht in u, een wereldklacht. Zo is er een zang in u, een wereldzang. Zo
dragen wij “altijd de doding van de Here Jezus in het lichaam, opdat ook het leven van Jezus
in ons sterfelijk lichaam zou geopenbaard worden” [2 Kor. 4: 10].

Zo ver het oosten is van het westen, zo ver doet Hij onze overtredingen ván ons. [Ps. 103:
12] En wij zingen.

Zover het westen verwijderd is van het oosten, zo ver is ook alle zorgeloosheid van ons
weggedaan! En wij zijn in vrezen en beven. [naar Fil. 2: 12]